

Sygn. akt II KK 348/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Grzegorzczak

SSA del. do SN Dorota Wróblewska

Protokolant Katarzyna Głodowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Zbigniewa Siejbika,
w sprawie **P. W.**

skazanego z art. 59 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 kk
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 21 marca 2013 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego
od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 19 lipca 2012 r.,

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W.

z dnia 15 marca 2012 r.,

**I. uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej P.
W. oraz zmieniony nim wyrok Sądu Rejonowego
w W. i sprawę w tym zakresie przekazuje temu
Sądowi do ponownego rozpoznania;**

**II. zasądza na rzecz adwokata M. M. –
kwotę 442,80**

**(czterysta czterdzieści dwa i osiemdziesiąt) złotych,
zawierający 23 % VAT, za sporządzenie i wniesienie kasacji z
urzędu.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 15 marca 2012 r., P. W. został uznany za winnego popełnienia dwóch przestępstw z art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 k.k., za które wymierzono mu odpowiednio kary 2 i 4 lat pozbawienia wolności, a na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k. orzeczono łączną karę 4 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Orzeczenie to zaskarżone zostało w całości osobistą apelacją oskarżonego. Z wywodów skarżącego wynika to, że zarzuca on w szczególności obrazę prawa procesowego polegającą na: pozbawieniu go prawa do obrony poprzez zaniechanie wyznaczenia mu obrońcy z urzędu, braku przesłuchania świadka R. D. oraz nieuwzględnieniu składanych przez oskarżonego wniosków dowodowych, co doprowadziło do naruszenia zasady obiektywizmu.

Wyrokiem z dnia 19 lipca 2012 r., Sąd Okręgowy w W. zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że uchylił rozstrzygnięcie o karze łącznej, uznał, że przypisane oskarżonemu czyny popełnione zostały w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w krótkich odstępach czasu i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i w konsekwencji stanowią jedno przestępstwo z art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 k.k. i na tej podstawie prawnej wymierzył mu karę 4 lat pozbawienia wolności.

Orzeczenie to zaskarżone zostało w całości kasacją obrońcy skazanego. Skarżący zarzucił rażące i mogące mieć istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa tj. art. 6 k.p.k. w zw. z art. 78 § 1 k.p.k. oraz art. 16 § 1 i 2 k.p.k., polegające na nieuwzględnieniu wniosków skazanego w przedmiocie wyznaczenia mu obrońcy z urzędu, składanych w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji oraz w postępowaniu odwoławczym, bez uprzedniego pouczenia oraz wezwania przez Sąd do usunięcia braków formalnych tych wniosków, co w konsekwencji pozbawiło skazanego obrony formalnej w postępowaniu przed sądami obu instancji. W następstwie tego zarzutu obrońca skazanego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz zmienionego nim wyroku Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Okręgowej w W. wniósł o jej oddalenie, jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obrońcy skazanego zasługiwała na uwzględnienie, choć nie wszystkie zawarte w niej argumenty uznać można za zasadne. Uwaga ta wiąże się z takim sformułowaniem zarzutu, który nakazuje upatrywać rażącego naruszenia prawa procesowego głównie w zaniechaniu pouczenia skazanego o potrzebie wykazania niemożności pokrycia kosztów obrońcy z wyboru stosownymi dokumentami i w następstwie zaniechaniu wezwania skazanego do usunięcia braków jego wniosków o wyznaczenie obrońcy z urzędu.

Przed przystąpieniem do merytorycznego odniesienia się do zarzutu kasacyjnego konieczne jest przypomnienie chronologii oraz treści czynności procesowych związanych z dążeniem przez skazanego do uzyskania pomocy prawnej przez wyznaczenie u obrońcy z urzędu na etapie postępowania sądowego:

1. we wniosku z dnia 20 lutego 2011 r. (k – 572) skazany wnosił o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu ze względu na to, że nie potrafi bronić się samodzielnie – w piśmie nie ma jakichkolwiek argumentów związanych z sytuacją materialną skazanego; zarządzeniem z dnia 23 lutego 2011 r. wniosku nie uwzględniono i odwołując się do treści art. 79 § 2 k.p.k. wskazano, że w sprawie nie występują okoliczności utrudniające obronę;
2. wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu z dnia 11 marca 2011 r. (k – 706) skazany uzasadnił twierdzeniem, że nie ma żadnego majątku, ma natomiast na utrzymaniu konkubinę będącą w zaawansowanej ciąży; zarządzeniem z dnia 28 marca 2011 r. wniosku nie uwzględniono ze wskazaniem, iż skazany nie wykazał w należyty sposób, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony z wyboru;
3. we wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu z dnia 22 marca 2011 r. (k – 725) skazany stwierdził, że: w związku z tym, iż przebywa w areszcie, nie jest w stanie przedłożyć żadnych dokumentów związanych z jego sytuacją majątkową, przy czym ma na utrzymaniu konkubinę, która na dniach urodzi dziecko, nie może liczyć na pomoc finansową ze strony rodziny, ponieważ jego matka nie pracuje, a ojczym ma drugą grupę inwalidzką i korzysta z pomocy społecznej; zarządzeniem z dnia 29 marca 2011 r. wniosek skazanego nie został uwzględniony ponieważ nie wykazał należyście, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony z wyboru, a ponadto, mimo

pozbawienia wolności, może komunikować się z otoczeniem i drogą korespondencyjną uzyskać dokumenty dla poparcia swojego wniosku;

4. do wniosku z dnia 14 kwietnia 2011 r. (k – 794) opartego na twierdzeniu o braku majątku i fakcie, iż przed dwoma tygodniami urodziło mu się dziecko, skazany dołączył postanowienie komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. z dnia 18 stycznia 2011 r., w sprawie KMS [...], o umorzeniu egzekucji wobec skazanego, z którego wynika, że egzekucja okazała się bezskuteczna ponieważ: dłużnik przebywa w areszcie, gdzie nie jest zatrudniony odpłatnie, nie odnaleziono majątku ruchomego podlegającego egzekucji, według informacji ZUS dłużnik nie figuruje w ewidencji, jako osoba zatrudniona albo prowadząca działalność gospodarczą, czy też uprawniona do świadczeń emerytalno – rentowych, nie odnaleziono rachunków bankowych dłużnika oraz bezskuteczne okazało się zajęcie ewentualnych wierzytelności w urzędzie skarbowym; zarządzeniem z dnia 19 kwietnia 2011 r. odmówiono wyznaczenia obrońcy z urzędu „albowiem oskarżony nie wykazał iżby nie był w stanie ponieść kosztów obrony z wyboru a sam fakt nieskutecznej egzekucji komorniczej nie przesądza stanu majątkowego i możliwości ekonomicznych oskarżonego”;
5. w związku z postępowaniem zażaleniowym dotyczącym postanowienia o przedłużeniu tymczasowego aresztowania, skazany w dniu 26 lipca 2011 r. (k – 1036) skierował wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu do Sądu Okręgowego w W., w którym, powołując się na poprzednio przedstawione okoliczności, podał także, iż mimo przedstawienia postanowienia o umorzeniu egzekucji, został pozbawiony prawa do obrony; postanowieniem z dnia 12 sierpnia 2011 r. Sąd Okręgowy w W. nie uwzględnił wniosku skazanego ze względu na to, że nie wykazał w należyтым stopniu, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny;
6. kolejny wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu datowany był na 21 kwietnia 2012 r. (k – 1565) i związany był z wniesieniem przez skazanego apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji; uzasadniając ten wniosek skazany ograniczył się do stwierdzenia, że nie stać go na obrońcę z wyboru podczas postępowania apelacyjnego; postanowieniem z dnia 22 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy w W. nie uwzględnił wniosku skazanego, ponieważ

powinien on przedstawić dokumenty stwierdzające rzeczywisty stan majątkowy i wysokość dochodów oraz sytuację rodzinną, a nadto w żaden sposób nie umotywował swojego wniosku – podkreślenie, że nie stać go na obrońcę z wyboru nie jest wystarczające;

7. w uzasadnieniu zaskarżonego kasacją wyroku Sądu odwoławczego, w części odnoszącej się do podniesionego w apelacji zarzutu pozbawienia prawa do obrony wskazano na stronie 11 – tej, że w sprawie nie zachodził przypadek obrony obligatoryjnej, a „w toku postępowania oskarżony nie wykazał (...), że nie ma wystarczających środków finansowych na ustanowienie adwokata z wyboru, co było wystarczającym powodem do odmówienia przyznania mu obrońcy z urzędu;
8. w dniu 20 lipca 2012 r. (k – 1693) skazany wniósł o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu w celu sporządzenia kasacji, przy czym wniosek ten nie zawiera żadnego uzasadnienia; zarządzeniem z dnia 20 sierpnia 2012 r. wyznaczono skazanemu obrońcę z urzędu z uwagi na to, że przebywa on w areszcie śledczym i nie jest w stanie ponieść kosztów obrony.

Jak łatwo się zorientować, zdarzenia opisane w pkt 1 i 8 nie mają znaczenia z punktu widzenia treści zarzutu podniesionego w kasacji obrońcy skazanego. Wniosek skazanego, opisany w pkt 1, nie opierał się bowiem na przesłankach uregulowanych w art. 78 § 1 k.p.k., zatem decyzja procesowa, słusznie podjęta na podstawie art. 79 § 2 k.p.k., nie mogła być dotknięta podnoszonym w kasacji uchybieniem. W przypadku decyzji z pkt 8, to nie dość, że nie godzi ona w interes procesowy skazanego, wszak wreszcie wyznaczono mu obrońcę z urzędu, to nadto zapadła ona w fazie postępowania okołokasacyjnego, zatem nie mogła mieć ona żadnego wpływu na treść zaskarżonego kasacją orzeczenia. Relewantne z punktu widzenia zarzutu kasacyjnego są natomiast okoliczności opisane w pkt 2 – 7. Wprawdzie, zgodnie z art. 519 k.p.k., co do zasady, kasacja służy od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, a zarzut kasacyjny, w połączeniu z jego rozwinięciem zawartym w uzasadnieniu nadzwyczajnego środka zaskarżenia, kwestionuje także prawidłowość postępowania przed Sądem Rejonowym, to zabieg ten uznać należało za uprawniony, jeśli zważyć, iż już w apelacji podnoszono, skrótowo mówiąc, zarzut naruszenia prawa do obrony. Zawarty w kasacji zarzut obraży przepisów art. 6 w zw. z art. 78 § 1 i art. 16 § 1 i 2 k.p.k. odczytać zatem należy, jako zarzut naruszenia prawa do obrony przed Sądem pierwszej instancji,

które przeniknęło do postępowania odwoławczego, połączony z zarzutem nienależytego rozpoznania apelacji w tym zakresie oraz naruszenia prawa do obrony w postępowaniu odwoławczym. Jak zaznaczono na wstępie, tak odczytany zarzut kasacyjny jawi się jako trafny, choć brak podstaw do przyjęcia, że do naruszenia prawa do obrony formalnej doszło w związku z obrazą przepisów art. 16 § 1 i 2 k.p.k. Reguła wyrażona w art. 16 § 1 k.p.k. nie mogła zostać naruszona, ponieważ żaden przepis procesowy nie nakłada na sąd obowiązku pouczenia oskarżonego o konieczności przedłożenia stosownych dokumentów w celu wykazania przesłanek uzasadniających wyznaczenie obrońcy z urzędu w trybie art. 78 § 1 k.p.k. O naruszeniu zasady lojalności można byłoby mówić jedynie w kontekście treści art. 16 § 2 k.p.k., jednak pod warunkiem, że w świetle okoliczności sprawy byłoby nieodzowne udzielenie oskarżonemu odpowiedniego pouczenia, a więc wskazania, że w stosownym terminie winien udokumentować swoje twierdzenia, pod rygorem niekorzystnych dla niego skutków procesowych. Rzecz jednak w tym, że w realiach rozważanej sprawy istnienie takiej potrzeby budzi zasadnicze wątpliwości. Pomijając okoliczność, że przeciwko skazanemu wcześniej kilkakrotnie toczyło się postępowanie karne, co nie może być obojętne dla jego świadomości prawnej, należy zauważyć, że już we wniosku z dnia 22 marca 2011 r. (k – 725) stwierdza on, że nie jest w stanie przedstawić żadnych dokumentów, co spotyka się z opisaną wcześniej reakcją sędziego. W konsekwencji, do następnego wniosku z dnia 11 kwietnia 2011 r. (k – 794) dołączone zostało przedstawione wyżej postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Problemem w rozważanej sprawie nie jest zatem zaniechanie pouczenia skazanego o potrzebie dostarczenia stosownych dokumentów w celu wykazania twierdzeń zawartych w kolejnych wnioskach o wyznaczenie obrońcy z urzędu pod rygorem niekorzystnych skutków procesowych, lecz tryb rozpoznania tych wniosków, a w szczególności sposób uzasadnienia poszczególnych decyzji procesowych, a w konsekwencji ich merytoryczna trafność, na co zwrócono uwagę w uzasadnieniu kasacji. Niezależnie od formy decyzji procesowej, zarządzenia, czy postanowienia, w rzeczywistości, żadna z nich nie odnosiła się do istoty poszczególnych wniosków skazanego. Uzasadnienia tych decyzji ograniczały się do stwierdzenia, że wnioskodawca nie wykazał, nie udokumentował, iż nie jest w stanie ponieść kosztów obrony z wyboru. Nawet w przypadku dołączenia do wniosku postanowienia o umorzeniu egzekucji ograniczono się do uwagi, że samo umorzenie egzekucji „nie przesądza stanu

majątkowego i możliwości ekonomicznych oskarżonego”, przy czym stanowiska tego nie uzasadniono. Żadna decyzja o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu nie odnosi się do okoliczności uzasadniających poszczególne wnioski oraz wynikających z akt sprawy. Poza przesłankami faktycznymi wymienionymi w postanowieniu o umorzeniu egzekucji, których nie poddano merytorycznej ocenie, pominięto m.in. długotrwałą izolację skazanego w ramach tymczasowego aresztowania (wyrok Sądu odwoławczego zapadł po upływie niemalże dwóch lat od zastosowania wobec skazanego izolacyjnego środka zapobiegawczego). W trakcie przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego w dniu 9 sierpnia 2010 r. (k – 121) P. W. podał, że jest właścicielem samochodu Fiat Uno – rocznik 1999, zarabiał 300 zł tygodniowo, choć nie pracował oraz że jego narzeczona jest w ciąży, a ojciec jest inwalidą. Z kolei na rozprawie w dniu 10 marca 2011 r. (k – 669) skazany oświadczył, że wykonywał prace dorywcze, zarabiał 1000 – 1500 zł i nie miał nikogo na utrzymaniu. Okoliczności te, jak należy sądzić, pominięte zostały także w toku postępowania odwoławczego, skoro Sąd Okręgowy w uzasadnieniu swojego orzeczenia nie zajął się nimi, ograniczając się do stwierdzenia, że skazany nie wykazał, że nie ma wystarczających środków na ustanowienie adwokata z wyboru.

Powyższe uwagi pozwalają na stwierdzenie, że w toku postępowania przed sądami obu instancji doszło do rażącego naruszenia wyrażonego w art. 6 k.p.k. prawa do obrony formalnej w związku z obrazą trybu postępowania i w konsekwencji bezzasadnym nieuwzględnianiu wniosków skazanego o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 1 k.p.k., mimo treści postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, wyjaśnień skazanego zawartych w protokołach czynności procesowych oraz okoliczności sprawy, w szczególności przedłużającego się tymczasowego aresztowania, trwającego siedem miesięcy w chwili składania pierwszego wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu z powodów majątkowych. Zauważyć należy, że w oczywistej sprzeczności do decyzji procesowych będących podstawą sformułowanego w kasacji zarzutu pozostaje zarządzenie sędziego Sądu Okręgowego w W. z dnia 20 sierpnia 2012 r. o wyznaczeniu skazanemu obrońcy z urzędu na potrzeby postępowania kasacyjnego (k – 1693). W zarządzeniu tym, mimo iż wniosek skazanego nie został w istocie uzasadniony, wskazano, że zasługuje on na uwzględnienie, ponieważ skazany przebywa w areszcie śledczym i nie jest w stanie ponieść kosztów obrony

(zarządzenie to zostało wydane w niespełna dwa miesiące po postanowieniu Sądu Okręgowego odmawiającym wyznaczenie obrońcy z urzędu).

Przedstawiona wyżej obraza przepisów postępowania miała charakter rażący, a zważywszy na wagę naruszonej zasady procesowej, jaką jest prawo do obrony, możliwość istotnego wpływu tej obrazy na treść zaskarżonego orzeczenia, jawi się jako oczywista. Kierując się powyższym, a także z uwagi na względy ekonomii procesowej, należało uchylić wyrok Sądu Okręgowego w W. i zmieniony nim wyrok Sądu Rejonowego i przekazać sprawę temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania. W ponowionym postępowaniu, w zależności od zaistniałego układu procesowego oraz ewentualnych nowych okoliczności faktycznych, Sąd będzie zobowiązany do procesowania przy respektowaniu poczynionych wyżej uwag.